

N M E D O

Natuur- en Milieu-educatie
en Educatie

voor

Duurzame Ontwikkeling

— Opdat Europa tot actie overgaat ! —

Natuur- en Milieu-educatie en Educatie voor Duurzame Ontwikkeling zijn een noodzaak. Heel wat Europese en Internationale officiële teksten onderschrijven dit al lang en sporen lidstaten aan om actie te ondernemen.

Wij, verenigingen en instellingen die met NME en EDO begaan zijn, merken dat de engagementen genomen door lidstaten nog te weinig doorwerken op het terrein. In dit manifest bundelen wij voorstellen voor meer ambitie in Europa aangaande Natuur- en Milieu-educatie en Educatie voor Duurzame Ontwikkeling.

Samenvatting

NMEDO, een educatief project voor de samenleving !	4
Haar doelstellingen	4
Haar methodes	5
Haar actoren	5
20 voorstellen om te beantwoorden aan de prioriteiten	6

Natuur- en Milieu-educatie en Educatie voor Duurzame Ontwikkeling ontwikkelden zich de laatste decennia wereldwijd en in Europa als een antwoord op de milieu-, sociale en economische crisissen.

Dit type educatie benadert het milieu op een globale en systemische manier, met haar ruimtedimensie en haar tijdsdimensie, het leefmilieu, hier en nu, elders en later. Gezien de aard van de huidige problemen/uitdagingen aangaande water, mobiliteit, consumptie, voeding, afval, wonen, energie, klimaat, biodiversiteit, solidariteit, gezondheid...

Is NMEDO van belang voor iedereen, binnen het onderwijs, het niet-formeel en informeel leren van kind tot volwassene : zowel op school, aan de universiteit, binnen verenigingen, bedrijven en gemeenschappen als via de media, op straat als doorheen de woorden en daden van iedereen.

Via sensibilisatie, informatie, vorming, participatie aan collectieve acties participeert NMEDO aan het vormgeven van een nieuw soort burgerschap om de uitdagingen van de 21ste eeuw het hoofd te kunnen bieden.

Meer nog dan een pedagogische inhoud, gaat het om een vormend globaal proces dat zich inschrijft in een individueel en collectief veranderingsperspectief.

Nu reeds gedemonstreerd in heel concrete lokale initiatieven en via verschillende partnerschappen, moet NMEDO vandaag een integraal deel uitmaken van het overheidsbeleid en van de strategieën van private organisaties.

Haar doelstellingen

« *NMEDO wenst de relatie te herstellen tussen de mens en zijn natuurlijke, culturele en sociale omgeving en wenst zowel individueel als collectief een aardse identiteit op te bouwen.* »

Edgar Morin - *7 complexe lessen in educatie voor de toekomst*, UNESCO

Als burgerschapseducatie, wil NMEDO **kritisch denken stimuleren** en waarden ontwikkelen om beter met elkaar samen te leven.

Ze wil de **capaciteiten van alle burgers versterken** om beter inzicht te krijgen in de milieukwesties en om als burger te **participeren** door te ageren zowel individueel als collectief.

Ze wil jongeren en volwassenen **voorbereiden om deel te nemen aan het maatschappelijke debat** zodat ze volop hun rol kunnen opnemen in de gemeenschap zowel lokaal als mondiaal.

Ze promoot een holistische en systemische aanpak en wil het systeemdenken bevorderen om verantwoordelijke burgers te vormen, die vertrouwen op de waarde van actief burgerschap en in staat zijn hun verantwoordelijkheid op te nemen om te ageren op alle niveaus.

Ze wil op fundamentele wijze de sterke banden (her)smeden tussen de mens, **de natuur en de omgeving**. Deze relaties met de natuur en de omgeving zijn een sleutelement voor leren.

Haar methodes

Deze educatie steunt op de realiteit en heel specifieke lokale contexten, zowel cultureel, ecologisch, sociaal, politiek, economisch... en ontwikkelt aldus een palet aan rijke praktijken en strategieën die heel divers en complementair zijn in Europa.

De Europese NMEDO-actoren, die samenkwamen in Lyon op 4 maart 2013⁽¹⁾ en later in Bergamo op 24 en 25 september 2015 claimen gemeenschappelijke pedagogische methodes over de grenzen heen, uitgaande van drie fundamenteën :

- 1 - **Leren door actie** en pedagogische activiteiten ;
- 2 - Een **systemische aanpak** om de diverse en verbonden thema's te omarmen.
- 3 - **Meerdere partnerschappen** gevestigd op het grondgebied.

Haar actoren

Om haar objectieven te realiseren wordt NMEDO in Europa gedragen door verschillende duizenden verenigingen en niet-gouvernementale organisaties, duizenden educatoren die ieder jaar opnieuw honderdduizenden kinderen, jongeren en volwassenen bereiken.

Dit alles is mogelijk dank zij de partnerschappen tussen associaties, collectieven, overheidsdiensten, universiteiten, syndicaten, bedrijven...

Veel officiële teksten, maar te weinig concrete realisaties

In veel Europese landen bestaan reeds NMEDO- beleid en NMEDO-strategieën, gedragen door de civiele maatschappij, lokale overheid of overheidsdiensten...Maar op het niveau van Europa **bestaat er geen strategie dat initiatieven ondersteunt in lidstaten om Europees burgerschap te promoten.**

NMEDO wordt erkend als essentieel in verschillende intergouvernementale teksten en akkoorden zoals het Kyoto-protocol (Art 10 e) of de Conferentie van Rio +20⁽²⁾ in 2012 « *L'avenir que nous voulons* » waarvan de artikels 229 à 335 gewijd zijn aan NMEDO .

Reeds in 1972, naar aanleiding van de Milieuconferentie in Stockholm (Verenigde Naties) haalde Principe 19 aan : «*Education in environmental matters, for the younger generation as well as adults, giving due consideration to the underprivileged, is essential in order to broaden the basis for an enlightened opinion and responsible conduct by individuals, enterprises and communities in protecting and improving the environment in its full human dimension. It is also essential that mass media of communications avoid contributing to the deterioration of the environment, but, on the contrary, disseminates information of an educational nature on the need to project and improve the environment in order to enable man to develop in every respect.* »

¹ European Days on Environmental education and Sustainable Development 2013 and 2014: www.assises-eedd.org/journee-europeenne-http://europe.environmental-education.org

² The objectives of sustainable development established at the Rio+20 Conference and the redefinition process of this objectives in the frame of the definition of « Post-2015 UN Development Agenda » where the objective N. 47 declares « *Make sure that in 2030 every learner will have acquired necessary knowledge and skills in order to promote sustainable development, where as also through education towards sustainable development and for a sustainable way of life.* »

Op de Top van de Aarde in Rio 1992 stipuleert Beginsel 10 : « *Vraagstukken op milieugebied worden het best aangepakt met deelneming van alle betrokken burgers op het relevante niveau... »*

Recent werd het **VN-decennium van Educatie voor Duurzame Ontwikkeling (2005-2014)** afgerond met een Wereldconferentie die plaatsvond in november 2014 in Nagoya. Dit bood de kans om alle initiatieven, actoren en netwerken die actief waren de voorbije 10 jaar in verschillende landen een platform te geven. Het decennium resulteerde ook in een **Roadmap voor een nieuw Global Action Programme voor Educatie voor Duurzame Ontwikkeling**.

Op het gebied van **burgerparticipatie, biodiversiteit en klimaatverandering** wordt educatie ook gezien als een hoeksteen voor culturele, maatschappelijke veranderingen die nodig zijn voor onze samenleving, zoals geïllustreerd in de Conventie van Aarhus aangenomen³ aangenomen in 1998, het programma CEPA⁴ uitgevoerd eind 2014 in het kader van het VN-Biodiversiteitsverdrag, of nog in het VN-Klimaatverdrag⁵.

Ook de Europese Unie in haar Raadsconclusies van 19 november 2010 verzoekt de lidstaten en de Commissie na te gaan of (NM)EDO kan worden opgenomen in de prioriteitsgebieden voor de volgende cyclus van het strategisch onderwijs- en opleidingskader ET 2020 (2010/C 327/05).

De NMEDO-actoren zijn zich bewust van het belang van het geheel aan maatregelen en aanbevelingen ten voordele van Natuur- en Milieueducatie en Educatie voor Duurzame Ontwikkeling in officiële Europese en internationale teksten, maar ze betreuren dat deze nog te weinig doorvertaald worden naar de toepassing op het terrein.

De NMEDO-actoren volgen aandachtig de processen, evenementen, akkoorden en verdragen, die in mindere of meerdere mate aansluiten bij hun werkveld en wensen nauwer verbonden te worden, specifiek al in de nabije toekomst met The Conference of the Parties on Climate Change die plaatsvindt in december 2015 in Parijs.

³ The convention of Aarhus adopted the 25th of June 1998 by the Economical Commission for Europe of the United Nations (CEE-NU), has entered into force the 30th of October 2001. It declares in its article 3.3 «every part supports ecological education of the public and raise awereness about the environmental problems in order particularly that they know how to proceed to have access to information, participy to the decisional process and grasp justice in the environmental field». See the convention of Aarhus: <http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/pp/documents/cep43f.pdf>

⁴ The CEPA program (Communication, Education and Public Awareness) has been instaured in the framework of the United Nations Convention on biological diversity during an international discussion that took place from the 14th to the 26th of November in Mandaluyong (Philippines). The Convention has a wide reach and is an important instrument in the field of education. The principle that is beneath the CEPA issue is completely related to the objectives of EESD «within the many obstacles to achieving the objectives of the Convention on Biological Diversity, and other biodiversity-related conventions, the lack of public awareness on the importance of biodiversity ranks as one of the most serious. ... The lack of awareness of the public contributes also to the relative weak political priority given to biodiversity questions». The CEPA has undertaken a practical guide «Communication, education and public sensibilisation (CESP)» <https://www.cbd.int/cepa-toolkit/cepa-toolkit-fr.pdf>

⁵ The CCNUCC clarifies in its Art 4,1 i «Each party, having in mind their common but different responsabilites and their national and regional development priorities, of their objectives and of their circumstances: Promote and support through their cooperation thematics such as education, training and public awareness in the field of climate change and encourage the widest participation in this process, especially for non-governementals organisations».

20 voorstellen

Om te beantwoorden aan de prioriteiten

Gezien vandaag de dag de uitdagingen groeien en meer complex worden, heeft NMEDO nood aan een vrijwillig en coherent beleid op Europees niveau.

Inderdaad, het ambitieuze natuur- en milieueducatieprogramma aangekondigd door UNESCO in de jaren 1970 blijft nog voor een groot deel te realiseren en dit in een tijd waarin de toestand van het leefmilieu en de repercussies van de degradatie op de levenskwaliteit en de maatschappij problematisch is en meer en meer zorgen baart.

De echte implementatie van NMEDO in alle educatieve systemen moet nog gebeuren. Het min of meer uitblijven van een overheidsbeleid dienaangaande werd herhaaldelijk aangekaart op verscheidene intergouvernementele conferenties.

Daarenboven, onder invloed van de globale economische crisis, worden de inspanningen door overheden teruggeschroefd zowel voor werkingsmiddelen als personeel.

De bevindingen en de stellingen die hieronder volgen zijn het resultaat van een collectieve bevraging onder NMEDO-actoren in Europa en hebben de bedoeling om de rol van NMEDO in Europa te versterken en nieuwe mogelijkheden te openen.

VOOR NMEDO OP SCHOOL

Bevinding : NME en EDO werd in vele landen geïntegreerd in het curriculum, maar met een verschillend ambitieniveau en beperkingen. De vorming van leerkrachten heeft de officiële inspanningen niet gevolgd, of toch veel te weinig. NMEDO bestaat in alle Europese scholen, maar te veel blijft het steken bij een gemotiveerde leerkracht, door een gebrek aan een institutioneel kader dat NMEDO ondersteunt : continuïteit van NMEDO, extra muros activiteiten, brede school, het leren debatteren, transversale, interdisciplinaire en systemische benaderingen, projectpedagogie...

Voorstel 1 : Integreren van NMEDO op een transversale manier in alle vakken (en geen vak apart) doorheen het gehele leerplichtonderwijs in alle Europese landen, want dit is nog niet gebeurd.

Voorstel 2 : Vormen van leerkrachten die gevoelig zijn voor NMEDO en in staat zijn om met hun leerlingen actuele, complexe uitdagingen aan te snijden zoals de sociaal-ecologische vraagstukken.

Voorstel 3 : Organiseren van interdisciplinaire modules (dynamische projecten) doorheen het schooljaar, wanneer dit nog niet het geval is.

VOOR NMEDO BINNEN HET NIET-FORMEEL LEREN

Bevinding : NMEDO belangt niet alleen het formeel leren aan. Ze verhoudt zich ook tot het kleine kind, tot de jeugd, tot het volwassenenonderwijs alsook de tot de derde en vierde leeftijd. Onderwijs voor iedereen, doorheen alle leeftijdscategorieën is nog steeds te versnipperd en te verspreid.

Voorstel 4 : Moeding NMEDO aan in alle vormen van niet-formeel leren en in het bijzonder voor kansengroepen door ondersteuning van de begeleiding aan participatieve initiatieven van eco – burgerschap.

VOOR NMEDO IN HET HOGER ONDERWIJS

Bevinding : Sedert een 20-tal jaren zijn er specifieke trainingen opgezet over het leefmilieu en over duurzame ontwikkeling. Bovenop deze initiatieven zijn meer transversale benaderingen over milieu en duurzame ontwikkeling in de technische, wetenschappelijke, sociale en economische opleidingen verre van gemeengoed. Slechts weinig initiatieven werden ontwikkeld die NMEDO integreren in de training aan universiteiten of in volwasseneneducatie.

Voorstel 5 : Integreer NMEDO in alle opleidingen van het hoger onderwijs (initeel en voortgezet) en moedig studentenprojecten aan die zich inschrijven in de principes van NMEDO en ondersteun die.

Voorstel 6 : Integreer milieu- en duurzaamheidsinhouden in alle cursussen (wetenschappen, technologie, techniek, gezondheid, veiligheid, sociale wetenschappen...).

Voorstel 7 : Veralgemeen Agenda 21 of benaderingen van Duurzame Ontwikkeling in alle instellingen voor hoger onderwijs.

Voorstel 8 : Organiseer, wanneer nog niet het geval, interdisciplinaire modules in alle richtingen.

VOOR NMEDO OP DE WERKVLOER

Bevinding : Vanuit kleine ondernemingen tot multinationals, vanuit niet-commerciële organisaties tot lokale overheden wordt slechts zelden de kans geboden aan werknemers om te participeren aan milieuprojecten of deel te nemen aan milieuvorming.

Voorstel 9 : Moedig sensibilisatie en NMEDO-praktijken aan op de werkvloer en vertrouw op NMEDO-actoren om dit te doen.

Voorstel 10 : Bevorder vorming doorheen de hele loopbaan en bij de bepaling van nieuwe vormingsprofielen in leefmilieumateries en duurzame ontwikkeling in alle bedrijfssectoren aangaande : water, lucht, afval, voeding, mobiliteit, bouw, productie, transport, wonen, gezondheid...

VOOR DE PROFESSIONALISERING VAN NMEDO-ACTOREN

Bevinding : Over de grenzen heen convergeren en evolueren de NMEDO-praktijken. De noodzaak om de vruchten te plukken van elkaars praktijken is dringend.

Voorstel 11 : Moedig de professionalisering van NMEDO-actoren aan op Europees niveau zowel via basisvorming als continuë training door verschillende methodes : in het bijzonder doorheen de strategische partnerschappen in het kader van het ERASMUS+ programma, door specifieke vormingsmodules, door een Master in NMEDO, of door ECTS-kredieten voor transversale projecten.

EVALUATIE VAN NMEDO IN DE EUROPESE UNIE

Bevinding : Op het terrein is er een diversiteit aan praktijken, thema's en zelfs aan definities. Gezien deze diversiteit bijdraagt tot de rijkdom van NMEDO, verdient ze beter gekend te zijn, gedeeld en geëvalueerd. Er bestaan weinig evaluatie-initiatieven over de stand van zaken van NMEDO in de Europese landen en op het niveau van Europa. Nochtans is zo een evaluatie noorzakelijk voor de evolutie van de praktijken, strategieën en ontwikkelingen van NMEDO.

Voorstel 12 : Ontwikkel NMEDO-onderzoek door het verenigen van universiteiten, onderzoekers, NMEDO-actoren door actie-onderzoek. Creëer NMEDO-leerstoelen in universiteiten (minimum één per regio/land) en ondersteun hun integratie in netwerken om in een interculturele dynamiek de verschillende benaderingen van NMEDO in Europa te analyseren om een prospectieve reflectie op gang te brengen om de praktijken en resultaten te verbeteren.

Voorstel 13 : Ondersteun de ontwikkeling, de verbetering en de evolutie van participatieve instrumenten om tot een mapping te komen van NMEDO-actoren en –praktijken om het mogelijk te maken een stand van zaken te krijgen kwalitatief en kwantitatief, evoluties te kunnen observeren, te kunnen profiteren van het werk in het netwerk en strategisch denken te onderbouwen.

NMEDO IN HET
HART VAN HET
EUROPEES BELEID

Bevinding : *Veel maatregelen en verklaringen engageren de lidstaten en Europa, maar de NMEDO-actoren ondervinden een afstand met deze instellingen. Ze merken een vermindering van de middelen :Volgend op de bankencrisis van 2008 heeft het budgettaire beleid door Europa geleid nationale overheden, maar ook heel wat andere sociale instellingen genoopt om besparingsmaatregelen te nemen die zich vertalen in het terugschroeven van het NMEDO-beleid en in het verminderen van de ondersteuning aan NMEDO-verenigen (NGO's).*

Voorstel 14 : Installeer een transversaal NMEDO-programma op Europees niveau en integreer NMEDO in het volgende Milieuactieprogramma van de Europese Unie.

Voorstel 15 : Waak erover om de aanbevelingen/verplichtingen om NMEDO systematisch te integreren te laten respecteren (sensibilisatie, informatie, onderwijs, vorming, participatie, beleid) in alle milieubeleid en beleid duurzame ontwikkeling (water, lucht, biodiversiteit, klimaat, afval, landbouw, energie, landschap, gezondheid, transport...). Besteed aandacht voor NMEDO naar aanleiding van de COP 21 / Parijs 2015.

Voorstel 16 : Verenig de NMEDO-actoren, of hun vertegenwoordigers, tijdens de periode van reflectie en internationale consultatie. Doe voor de uitvoering beroep op de lokale , regionale en nationale competenties op het gebied van NMEDO om het werkingsgebied te dynamiseren en maak hun inbreng mogelijk. Creëer een Europese Ruimte voor Dialoog (EEC).

Voorstel 17 : Garandeer de middelen voor dit beleid door een ondersteuning van de NMEDO-verenigen die actief zijn op het terrein, meerbepaald via de desbetreffende luiken van de bestaande Europese programma's (Life, Interreg, Erasmus +, Feder, Horizon 2020...).

Voorstel 18 : Identificeer een NMEDO-as in alle educatieve programma's gefinancierd door Europa en/of ontwikkel een specifiek NMEDO-fonds of burgerschapsfonds, zoals voorgesteld in de teksten om uitwisseling mogelijk te maken en het analyseren van praktijken, actie-onderzoek, ontwerpen van gemeenschappelijke pedagogische instrumenten, studiereizen, gemeenschappelijke projecten tussen de Europese regio's, projecten in partnerschap met het Zuiden.

NMEDO IN DE
EUROPESE
INSTELLING

Bevinding : *NMEDO EEDD se situant à la croisée des Directions générales de l'Environnement et de l'Éducation, elle rencontre des difficultés pour obtenir une écoute et un appui au sein de la Commission.*

Voorstel 19 : Wijs een contactpersoon aan voor NMEDO binnen de Europese Commissie, die verantwoordelijk is voor het bevorderen van NMEDO binnen de Europese instellingen en de dialoog met het maatschappelijke en institutionele NMEDO-actoren.

Voorstel 20 : Creëer een NMEDO-werkgroep binnen het Europees Parlement en plaats de kwestie van NMEDO op de agenda van het Parlement in de komende twee jaar (2015-2016).

Zij droegen bij aan de redactie van dit manifest

Meer dan 150 spelers uit verschillende landen hebben deelgenomen aan het opstellen van het Manifest in het bijzonder tijdens de 2de Europese Dagen van NMEDO in Bergamo in september 2014.

De coördinatie van dit gezamenlijk schrijven werd verzekerd door onderstaande structuren :

- **Belgique francophone** : Réseau IDée asbl.
- **Espagne** : Tekieroverde - Asociación Pastores por el Monte Mediterráneo.
- **France** : Réseau École et Nature - GRAINE Rhône-Alpes - Collectif Français pour l'Éducation à l'Environnement vers un Développement Durable (CFEEDD) - Ligue de l'Enseignement - Montpellier SupAgro, Institut d'éducation à l'agro-environnement de Florac.
- **Grèce** : Polis - International Network in Environmental Education.
- **Italie** : eco, Istituto per l'Ambiente e l'Educazione Scholé Futuro Onlus.
- **Portugal** : Lisboa E-Nova - Agencia Municipal de Energia-Ambiente de Lisboa.
- **International** : WEEC, World Environmental Education Congress - Network

Dit document is bedoeld om te worden verspreid onder alle landen in Europa , in het bijzonder aan de leden van het Europees Parlement, de Europese Commissie, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's ...

Om het draagvlak nog te vergroten , nodigen wij alle personen en structuren die wensen om hun steun te betuigen en de tekst na te leven, het Manifest te ondertekenen.

www.for-eesd-in-europe.org